

Bakos-Karászi Alexandra–Hegedűs Roland**MIT TUDNAK A „NYUNYÓKÁK”?
AZ ÁTMENETI TÁRGYAK JELENTŐSÉGE
A KISGYERMEKEK ÉLETÉBEN****Az átmeneti tárgy szerepe a kisgyermek életében és a kötődésben**

Az átmeneti tárgyak kiemelt jelentőséggel bírnak a gyermekek életében, hiszen segíthetik a bölcsődei befogadást, ezáltal támogatható a bölcsődében folyó munka. Az átmeneti tárgyakhoz való kötődés szorosan összefügg a kötődésemlekekben megállapítottokkal, ezért azok áttekintése nélkülözhetetlen. Büki Andrea¹ a kötődést egy gumiszalaghoz hasonlítja, annak széthúzhatósága miatt, mert nem számít, hogy mekkora a távolság, de a kapcsolat ott van. A kötődés kialakulásának, meglétének a célja, hogy a gyermeket, aki még nem rendelkezik tapasztalatokkal, a számára védelmet jelentő szülő közelében tartsa. Az, hogy kialakul a kötődés a gyermek és az őt gondozó felnőtt között, nagy jelentőséggel bír abban az időszakban, amikor a gyermek már el tud távolodni a felnőttől, mert elkezdi mászni, és így fel tudja fedezni a környezetét. Az a biztonságérzet, amit a kialakult kötődésnek köszönhetően érez, arra ösztönzi a gyermeket, hogy megismerje a környezetét, az őt körülvevő dolgokat, tárgyakat. A kötődés által kialakult biztonságérzet másik funkciója az, hogy a gyermek veszély esetén a hozzá kötődő felnőttel keres védelmet. A kötődés összetett jelenség, mert fontos szerepet játszik a felfedezési vágy által vezérelt távolodás, illetve a közelség keresése közötti egyensúly megteremtésében. A kötődésemlelet szerint, ha az élet korai időszakában létrejön a kötődés és a kötődési személy tartósan jelen van a gyermek életében, ami révén a gyermek megtapasztalja a biztonságérzetet, akkor ez hozzájárul a belső munkamodell kialakulásához, aminek jelentősége lesz a személyiségfejlődés alakulásában, majd az emberekkel kialakított kapcsolatokban is. A kötődésnek lényeges szerepe van a későbbiekben, mert ennek köszönhetően a gyermek közeli kapcsolatokat szeretne kialakítani másokkal, érzelmeinek kontrollálására is képes lesz, valamint figyelembe veszi az embereket, azok érzéseit, szemléletét.²

Állatkísérletek sokasága bizonyította be, hogy az anya-gyermek közötti kötődés létrejöttét mennyire befolyásolja a születés utáni, úgynevezett szenzitív időszak. Az állatokkal való kísérletek között meg kell említeni Harlow 1959-ben³ publikált kísérletét⁴ vagy a kiskacsák imprinting folyamatát,⁵ míg emberek esetében Mary Ainsworth „idegenhelyzet kísérletét”⁶ vagy John Bowlby⁷ kötődéssel kapcsolatos elméletét. A kötődésnek nemcsak a gyermek fejlődése szempontjából,

¹ BÜKI Andrea: *Ölelj át! A kötődő nevelésről mindenkinek*. Aposztróf, Bp., 2010. (Továbbiakban: BÜKI, 2010.)

² BÜKI, 2010.

³ HARLOW, Harry F.: *Love in Infant Monkeys*. Scientific American, 1959/6. 68–75.

⁴ MÉREI Ferenc–V. BINÉT Ágnes: *Gyermeklélektan*. Medicina, Bp., 2006.

⁵ RANSCHBURG Jenő: *Szeretet, erkölcs, autonómia*. Gondolat, Bp., 1984.

⁶ NYITRAI Erika: *Az érintés hatalma*. Kuleslyuk, Bp., 2011.

⁷ BOWLBY, John: *Attachment and Loss. Volume 1: Attachment*. Basic Books, New York, 1969.

hanem veleszületett védő-gondozó anyai viselkedés előhívásában is lényeges funkciója van, kiváltképpen azon édesanyák esetében, akik először hoztak világra gyermeket. Lényeges, hogy az újszülöttek azonnal kontaktusba kerüljenek édesanyjukkal, mert veleszületett igényük van az anya közelségének keresésére. Ha valamilyen oknál fogva ez a kontaktus nem történik meg az anya-gyermek kapcsolatban, akkor a gyermek társas kapcsolatok kialakítására, fenntartására irányuló készsége is sebezhetőbbé válik.⁸

A szorongás, valamint a félelem érzése gyakran megjelenik a gyermekkorban, amit sokszor az édesanyától, a szeretett személytől való szeparáció is okozhat. Buytendijk szerint a bátortalanság a tárgyakkal való ismerkedés során két elmentés érzés alternálásában mutatkozik meg: vonzódás az új tárgyak felé, valamint az azoktól való félelem.⁹ Szorongás során a gyermek menekül valami elől, ilyenkor védelmet, biztonságot keres a felnőtt személyében, a legtöbbször az édesanyjánál. Ha valami miatt a gyermek nem tud az általa szeretett személyhez menekülni, a tőle való elszeparálás, valamint a szeretet érzésének elvesztése az egyik legközismertebb, legáltalánosabb félelemforrás.¹⁰

A félelem és a szorongás csökkentésére sok esetben kialakul egy kiválasztott tárgyhöz való kötődés, ami mérsékli ezeket a negatív érzéseket. Ezeket a tárgyakat a szakirodalom „átmeneti tárgy” névvel illeti. A kifejezés Donald W. Winnicott brit gyermekorvos, pszichoanalitikustól származik, aki szerint a csecsemők különböző módon kezelik az első „nem-én” tulajdonukat. A folyamat kezdetén az újszülött szájába veszi az öklét, majd később egy plüsshöz, játék babához, puha tárgyakhoz vagy egy formáját megtartó játékszerhez kezd kötődni. Winnicott az átmeneti időszakhoz (szülő és gyermek elválása) kapcsolódóan létrehozta az „átmeneti tárgy”, valamint az „átmeneti jelenségek” fogalmakat. Az átmeneti jelenségek fogalmát olyan cselekvésekre érti, amiket akár a gyermek este elalvás előtt végez, csecsemő esetén ez gügyögés, vagy egy nagyobb gyermek például eldalolja a számára kedves, ismert dalokat. Winnicott az átmeneti tárgy fogalmát úgy magyarázza, hogy ezek a tárgyak nem képzik részét a gyermek testének, de még nem tartozik teljes egészében a külső valósághoz: ez lehet egy puha rongy, maci vagy másfajta tárgy. Ezek lesznek a gyermek első átmeneti tárgyai, amelyek olyan fontosak lesznek a gyermek számára, hogy a szülők is felfigyelnek rá, tudomásul veszik, és akárhova mennek a gyermekkel, magukkal viszik ezt a tárgyat is. A babák, plüssök vagy olyan tárgyak, melyek formájukat megtartják, egyre fontosabbá válnak a gyermek számára. A fiúk valamivel nagyobb érdeklődést mutatnak a keményebb tárgyak használatára, Winnicott azonban kiemeli, hogy nincs aközött különbség, ahogy a lányok és a fiúk használják az első „nem-én”, átmeneti tárgyat. Ahogy a gyermek elkezd szótagokat használni, el fogja nevezni az átmeneti tárgyat, melynek során általában a felnőttek által használt szó egy részét használja fel.¹¹

⁸ JÁVORSZKY Edit: *Fejlődépszichológia*. Edutech Kiadó, Sopron, 2001.

⁹ HERMANN Imre: *Az ember ősi ösztönei*. Magvető, Bp., 1984. (Továbbiakban: HERMANN, 1984.)

¹⁰ HERMANN, 1984.

¹¹ WINNICOTT, Donald W.: *Játás és valóság*. Animula Egyesület, Bp., 1999. (Továbbiakban: WINNICOTT, 1999.)

Winnicott hét pontban foglalta össze az átmeneti tárgyjal való kapcsolat sajátosságait, melyek a következők: (1) a csecsemő az egyetlen személy, aki tulajdonosa a tárgynak, és ezzel egyetértünk. (2) Előfordul, hogy finoman bánik vele, szeretgeti, vagy ennek ellenkezőjeként megcsonkítja azt. Az (3) átmeneti tárgy mindig ugyanaz marad, kicserélni nem lehet, hacsak nem a gyermek teszi meg ezt a lépést. A (4) tárgynak a gyermek általi szeretetet, vagy gyűlöletet, esetleges agressziót is túl kell élnie, valamint (5) a tárgynak olyannak kell tünnie a gyermek szemében, ami melegséget ad, van tapintása, vagy valamilyen módon azt érzékelteti a gyermekkel, hogy önálló valósággal bír. Az utolsó két pont szerint pedig „6. *A mi szempontunkból kívülről jön, de a babáéból nem. Nem is belülről jön; nem hallucináció.* 7. *A sorsa az, hogy fokozatosan visszavonódik róla az érzelmi töltés, úgyhogy az évek folyamán nem annyira elfelejtődik, hanem a lomtárba kerül.*”¹²

Hazai viszonylatban Pungorné Grebenár Katalin¹³ vizsgálta kis mintán a csecsemő- és kisgyermeknevelők tapasztalatait az átmeneti tárgyakkal kapcsolatban, s eredményei szerint az átmeneti tárgyakkal nagy jelentősége van a befogadás folyamatában, valamint a szocializációban is. Az átmeneti tárgynak kitüntetett szerepe van a gyermekek életében, és jóval több egy játékeszköznél. Adatai szerint nincs különbség a fiúk és lányok átmeneti tárgyai és annak kiválasztásának módja között, szemben Winnicott¹⁴ megállapításával.

Az átmeneti tárgyjal kapcsolatos információk nemcsak a szakirodalomban kapnak jelentőséget, hanem a gyermekek számára megfogalmazott történetekben is. Margery Williams¹⁵ egy ilyen mesében kifejti, hogy a gyermek miként is látja az átmeneti tárgyat, s mit érez iránta, milyen a kötődése hozzá. A történet a bársony nyúl érzéseit, gondolatait is felfedi, mert a történetben minden játéknak voltak gondolatai, és közülük voltak, akik lenézték a többi játékot.

Amikor a gyermekek elmúlnak egy évesek, jobban láthatóvá válnak a függetlenedési ösztönök jelei, annak ellenére, hogy ez a függetlenedés egyre lényegesebb lesz a gyermek számára, mégis akadnak olyan szituációk, amikor újra szeretné érezni azt a komfortérzetet, biztonságot, amit élete első hónapjaiban tapasztalt.¹⁶ Ezen érzés biztosításához lehet szükséges az átmeneti tárgy, amit a gyermek bárhová magával vihet, és ami értelemszerűen a tárgy természetes felhasználásához vezet. Vannak szülők, akik emiatt az otthonra korlátozzák a gyermek átmeneti tárgy használatát, ami azonban a gyermekben negatív érzése-

¹² WINNICOTT, 1999. 5.

¹³ PUNGORNÉ GREBENÁR Katalin: *A bölcsődébe járó kisgyermekek átmeneti tárgyai*. Új Pedagógiai Szemle, 2013/11–12. 40–48.

¹⁴ WINNICOTT, 1999.

¹⁵ WILLIAMS, Margery: *A bársony nyuszi, avagy a játékok életre kelnek*. Cerkabella, Bp., 2012.

¹⁶ ZSUBRITS Attila–VALKÓ Anna–HORVÁTH Krisztina–FEHÉR Annamária: *A gyermekek játékokhoz fűződő érzelmi kapcsolata*. Képzés és Gyakorlat, 2015/3–4. 43–59.

ket kelthet, ezért a szakemberek véleménye szerint nem érdemes az átmeneti tárgyak használatának helyét szabályozni.¹⁷ A játékok minden gyermek számára kiemelten fontosak, aminek a fejlesztésben is szerepe van.¹⁸

A bölcsődébe kerülés nagy változásokat hoz mind a kisgyermek, mind a család életébe, mert a bölcsőde az első olyan nevelési intézmény, ami miatt a gyermek elválik az édesanyjától (szeparálódik). A bölcsődébe kerülés folyamata minden gyermekre máshogy hat, ezért ebben az időben kiemelt jelentősége lehet az átmeneti tárgyaknak, mert segíthetik a gyermekek intézményes szocializációját, a szülőktől való elválást azáltal, hogy biztonságérzetet nyújtanak. A bölcsődébe való befogadásnál a fokozatosság elvét kell alkalmazni, ami minden olyan alkalomra igaz kell, hogy legyen, amikor valamilyen változás következik be a bölcsődei nevelésben. Ha fokozatosan vezetjük be a szokásokat, akkor a gyermek könnyebben fog tudni alkalmazkodni a változáshoz, elfogadja azt, jobban nyit az új dolgok, körülmények megismerése felé is.¹⁹

A gyermek elsődleges, természetes környezete a család, így a változást követően, a bölcsődei adaptáció során sok mindennel kell megbirkóznia, elsősorban az édesanyjától való ideiglenes szeparációval, továbbá az új környezettel, azzal, hogy új személyek veszik körül: a csecsemő- és kisgyermeknevelők, illetve a saját kortársai. Hozzájuk is alkalmazkodnia kell a gyermeknek, de nemcsak a személyek és a környezet formájában történik változás a gyermek életében, hanem a napirend is más lesz, mint amihez otthon hozzászokhatott.²⁰

A kutatás bemutatása

A szakirodalomban kevés kutatás található az átmeneti tárgyakkal kapcsolatban, azonban, mivel a szakemberek véleménye szerint az átmeneti tárgy lényeges szerepet tölt be a gyermekek életében, fontos és aktuális kérdés, hogy több információt szerezzünk ebben a témában. Jelen kutatásunk célja annak megismerése, hogy a megkérdezettek szerint mekkora jelentősége van az átmeneti tárgyaknak csecsemő- és kisgyermekkorban. A kutatásba csecsemő- és kisgyermeknevelőket, valamint szülőket is bevontunk, és mindkét csoport esetében arra kerestük a választ, hogy miként viszonyulnak az átmeneti tárgyhoz, illetve, hogy mit gondolnak az átmeneti tárgy szerepéről csecsemő- és kisgyermekkorban. A témával kapcsolatban az alábbi három hipotézist fogalmaztuk meg:

1. A csecsemő- és kisgyermeknevelők, valamint a szülők véleménye szerint is a bölcsődei befogadás időszakában segítség lehet a gyermek átmeneti tárgya.

¹⁷ SPOCK, Benjamin–PARKER, Steven J. *Spock doktor csecsemő- és gyermekgondozása*. Medicina, Bp., 2007.

¹⁸ BÁNKI Beáta–HEGEDŰS Roland: *Játék jelentősége: a tanulásban akadályozottakkal foglalkozó gyógypedagógusok és többségi pedagógusok játékhasználatára a tanítási órákon*. Különleges Bábásmód, 2021/3. 7–26.

¹⁹ *A Bölcsődei Nevelés-Gondozás Országos Alapprogramja* (2017).
<https://magyarbolcsodek.hu/hu/letoltesek/htmls/4339/> [2023. 04. 02.]

²⁰ Bölcsődei adaptáció: In: *Előadások – Közlemények – Dokumentumok. Módszertani levelek, irányelvek*. Bölcsődék Országos Módszertani Intézete, Gyál, é. n. 3–8.
http://magyarbolcsodek.hu/files/shares/Az_adaptacio.pdf [2023. 04. 02.]

2. A gyermek életében előforduló szituációk közül az átmeneti tárgynak az alvás elősegítésében van a legnagyobb szerepe a szülők és kisgyermeknevelők szerint.
3. A válaszadók szerint azoknál a gyermekeknél, akiknek van átmeneti tárgya a tárgy hiányára a leggyakoribb reakció a sírás.

Annak érdekében, hogy a fentiekben megfogalmazott hipotézisekre választ kapjunk, a kutatásunk két – egy a szülőknek, egy pedig a csecsemő- és kisgyermeknevelőknek készült – kérdőív segítségével zajlott. A kutatás során nem akartuk, hogy internetes közösségi felületre kikerüljenek a kérdőíveink, mert szeretttük volna azt biztosítani, hogy valóban a célcsoportba tartozó személyek töltsék ki őket, ezért felvettük a kapcsolatot a Debreceni Bölcsődék vezetőjével, aki engedélyezte a hozzájuk tartozó intézményekben a kutatás lefolytatását. Így sikerült „személyesen” megkeresni a bölcsődei dolgozókat, valamint olyan szülőket, akiknek gyermeke valamelyik debreceni bölcsődébe jár.

Összesen 34 csecsemő- és kisgyermeknevelőt tudtunk elérni a kérdőívünkkel, akik mindegyike nő, és az életkori eloszlásuk egyenletesnek tekinthető, egyedül a 33–40 éves korosztálytól érkezett 3 kitöltés, míg a 26–32 év közöttiekénél 11 fő, a 20–25 életkori sávban 5 fő, a 41–48 életkori sávban 7 fő volt, és a válaszadók közül 8 fő volt 49 év feletti. A kitöltők több, mint fele főiskolai végzettséggel rendelkezett, és csupán 5 fő volt középiskolai végzettségű.

A szülői kérdőívet 59 fő töltötte ki, akik közül 56 nő és 3 férfi volt. A kitöltők több, mint fele 33–40 év közötti, míg 10 szülő 40 év feletti, valamint 18 fő jelölte a 26–32 év kategóriáját, ami alapján elmondható, hogy a válaszadó szülők az idősebb korosztályba tartoznak. A kitöltők családi állapotára is rákérdeztünk, ez alapján a résztvevők több, mint fele házasságban él (41 fő), míg a szülők ötöde élettársi kapcsolatban él (12 fő). Végzettséget tekintve kimagaslóan sok kitöltő – szám szerint 41 fő – legmagasabb végzettségként a főiskolai vagy egyetemi diplomával, míg 17 fő közép fokú végzettséggel, érettségivel rendelkezik, tehát a válaszadók általánosságban véve magasabb iskolai végzettségűek. A bölcsődébe járó gyermekek közül 33 lány, és életkoruk 1 éves kor felett van.

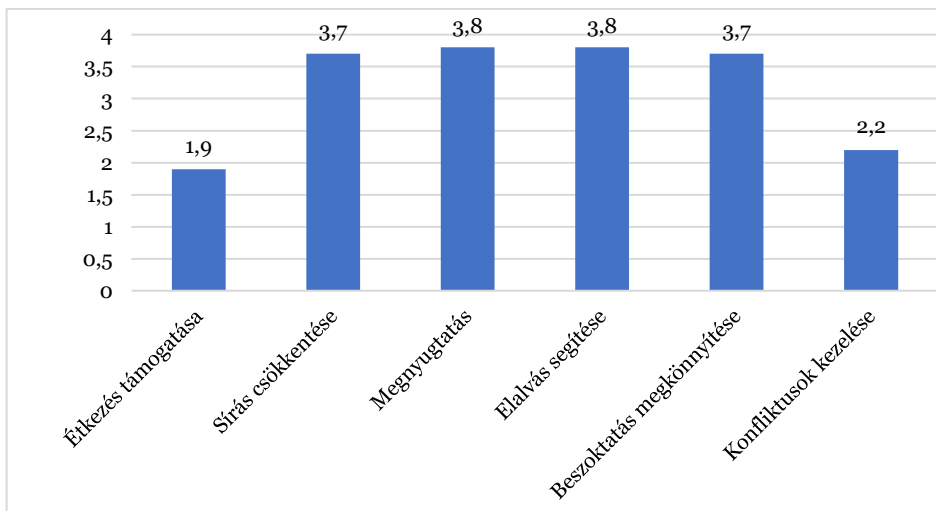
Kutatásunk korlátját jelenti, hogy az elemszámok alacsonyak, így általános következtetések levonására nem alkalmasak, de a tendenciák kirajzolásához, későbbi kutatásokhoz jó alapot jelenthetnek. Kutatásunk leíró jellegű, mert nem csoportok közötti összehasonlítást szerettünk volna vizsgálni, hanem magának az átmeneti tárgynak a jelentőségét a bölcsődés korú gyermekek életében.

Az átmeneti tárgyak hasznossága a csecsemő- és kisgyermeknevelők szerint

A kutatás során a válaszadók hat előre megadott lehetőséget értékelhettek Likert-skálán 1-től 4-ig, ahol az „1” az egyáltalán nem hasznosat, míg a „4” a nagyon hasznosat jelöli (1. ábra). Az értékelendő szituációk közül a legalacsonyabb az étkezés átlagos értéke (1,9), amiből arra lehet következtetni, hogy magát az étkezést, annak a folyamatát, az önálló étkezésre való nevelést nem befolyásolja, illetve nem segíti nagy mértékben az átmeneti tárgy jelenléte. Szintén alacsony értékelést kapott a konfliktusok kezelése (2,2), mert a csecsemő- és kisgyermeknevelők nem

tapasztalják azt, hogy bármilyen előnye lenne a konfliktusok kezelésében az átmeneti tárgyakkal. Ehhez a két lehetőséghez képest kimagaslóan magasra (3,7) értékelték a sírás csökkentését, valamint a befogadás megkönnyítését. A befogadás magasra értékeléséből azt a következtetést lehet levonni, hogy ha a gyermeknek van átmeneti tárgya, amit magával vihet a befogadási idő során a bölcsődébe, és magánál tarthat a nap folyamán, az megkönnyíti a beilleszkedését az új környezetbe. Segíti a gyermeket abban, hogy könnyebben feldolgozza szülei hiányát, csökkenti a szorongást, feszültségoldó hatása van, ezáltal könnyebb számára az adaptáció. A megnyugtató (3,8) is magas értékelést kapott, ami összefüggésben lehet a sírásra vonatkozó értékeléssel, mert amennyiben a gyermek megkapja átmeneti tárgyát, a sírása csökken, ennek következtében megnyugszik. Ez az érték a legmagasabb a válaszok között, vagyis ez az egyik eset, amikor a csecsemő- és kisgyermeknevelők a leghasznosabbnak tartják az átmeneti tárgyakat a bölcsődei élet során.

A megnyugtató mellett az elalvás segítése is 3,8-as értékelést kapott, aminek háttérben az állhat, hogy ha a gyermekek az átmeneti tárgyakat magukhoz ölelhetik, vagy ha csak ott van az ágyukon, máris otthonosabb a környezet, és könnyebb számukra az elalvás. Az adatok alapján összességében elmondható, hogy a csecsemő- és kisgyermeknevelők válaszai szerint nagyobb jelentősége van az átmeneti tárgyakkal olyan helyzetekben, ahol a megnyugvásról, valamint a biztonságérzetről, vagy ezekhez kapcsolódó esetekről van szó.

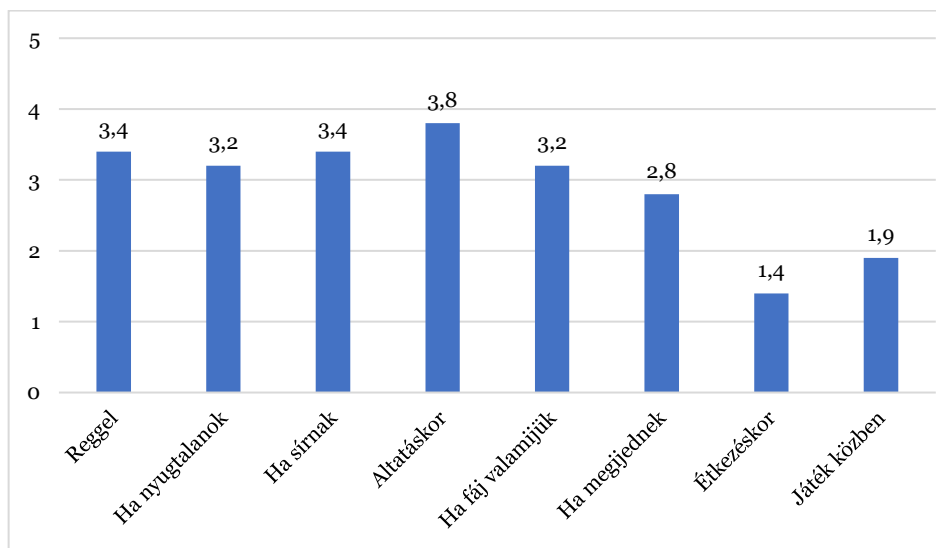

Az átmeneti tárgyak hasznossága a csecsemő- és kisgyermeknevelők szerint (N=34) (1. ábra)

A kutatás során arra is kerestük a választ, hogy a gyermekek milyen gyakran igénylik az átmeneti tárgyakat bizonyos helyzetekben. Ebben az esetben is 1-től 4-ig lehetett értékelni az állításokat, ahol az „1” a soha, míg a „4” a mindig választ jelöli. Az 1. ábrán is látható volt, hogy az étkezés támogatásnál gondolják a legkevésbé hasznosnak az átmeneti tárgyat a csecsemő- és kisgyermeknevelők. A 2. áb-

ránál megfigyelhető, hogy a kisgyermek számára is az étkezések során a legkevésbé lényeges, hogy ott legyen náluk az átmeneti tárgyuk (1,4). Az étkezéshez képest kétszer akkora mértékben igénylik a gyermekek a tárgyukat, ha megijednek (2,8), míg 3,2-es értékelést kapott az a lehetőség, hogy „ha fáj valamijük”, valamint, „ha nyugtalanok”. Ezekből is arra lehet következtetni, hogy megnyugvás szempontjából van jelentősége a tárgyoknak, mert amint olyan inger/hatás éri őket, amelyek következtében nyugtalanok érzik magukat, vagy megsérültek, fáj valamijük, máris nagyobb igényt tartanak az átmeneti tárgyra – ami biztonságérzetet, megnyugvást ad nekik –, mint például a játék során (1,9), ahol már elég komfortosan érzik magukat a bölcsődei környezetben.

Az előző kettő lehetőségnél is nagyobb igényt tartanak az átmeneti tárgyukra sírás során (3,4), ami szintén a megnyugvással lehet összefüggésben, és ezt ebben az esetben is az átmeneti tárgyukban találják meg. Reggel (3,4), amikor a szülő otthagyja a gyermeket a bölcsődében, szintén nagy igény van az átmeneti tárgyra. A legmagasabb értékelést az alvással, altatással (3,8) kapcsolatos válaszlehetőség kapta, mert elalvás során a gyermeknek szüksége van arra, hogy komfortosan érezze magát, meglegyen a biztonságérzete, nyugodt környezet vegye körül. Az átmeneti tárgyakon ott van az otthon illata, ami ismerős a gyermek számára, így nyugalmat sugároz, feloldja a szorongását, megkönnyítve ezzel az elalvását.

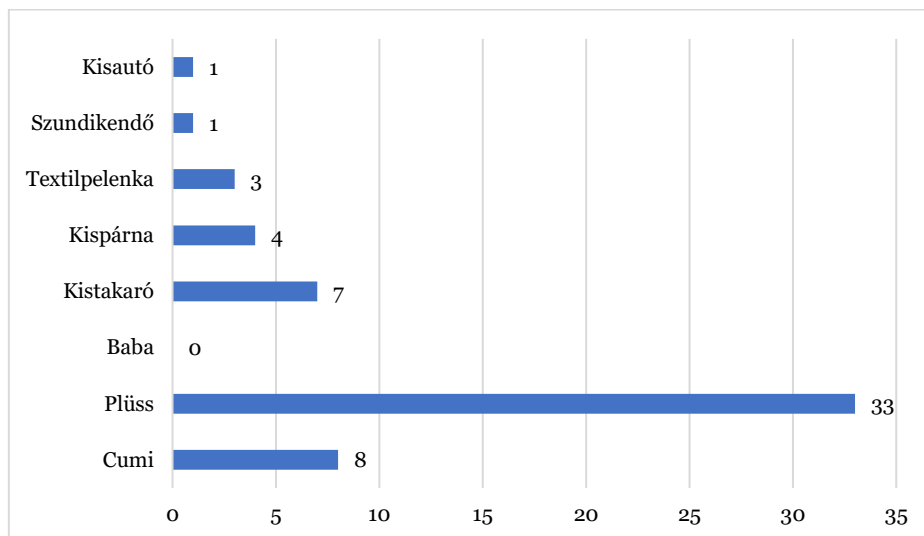
A gyermekek igénye az átmeneti tárgyakra a csecsemő- és kisgyermeknevelők szerint (N=34) (2. ábra)

A szülők tapasztalatai az átmeneti tárgyakkal

A szülők nagy arányban (57 fő) válaszoltak igennel arra a kérdésre, hogy van-e átmeneti tárgya a gyermeküknek. Az ő gyermekeik közül a befogadás során 52 gyermek vitte magával a bölcsődébe, és véleményük szerint az átmeneti tárgy

szinte minden esetben támogatta a gyermekük bölcsődei életét. Arra, hogy a gyermekben mikor alakult ki a kötődés az átmeneti tárgy iránt, nagyon eltérő válaszok érkeztek. A legfiatalabb, a 0 és 6 hónapos közötti kor volt (15 fő), míg a 7 hónapos és 1 éves kor között már több gyermeknél alakult ki ez a fajta kötődés (21 fő), majd a válaszok alapján az óvodáskor felé közeledve csökken a tárgyakhoz való kötődés jelentősége.

Az, hogy a kisgyermek melyik tárgyra kezd kötődni, ami majd átmeneti tárggyá válik számára, a szülők válasza alapján nagyon eltérő (3. ábra). A válaszlehetőségek között a leggyakrabban előforduló tárgyak voltak megadva, azonban a szülők saját választ is beírhattak, ha a gyermekük nem ezek közül a tárgyak közül ragaszkodik valamelyikhez. Nyolc különféle tárgy látható az ábrán, amiből hat adott volt, míg egy szülő saját válaszként a kisautót írta be, egy másik pedig a szundikendőt. Közel hasonlóak a következő tárgyak: a textilpelenka, a kispárna, valamint a kistakaró, amik gyakran ott vannak a gyermek mellett, és ezeket sok esetben magukhoz ölelik, gyűrögetik, ha fáradtak, esetleg nyűgősek. A textilpelenkára (3 fő) és a kispárnára (4 fő) kapott válaszok száma megegyezik a kistakaróra (7 fő) érkezett válaszokéval, amihez képest eggyel több gyermek átmeneti tárgya egy cumi (8 fő), de a legelterjedtebb átmeneti tárgy a kutatásban résztvevő szülők gyermekeinél a plüssállat (33 fő). A textilpelenka, a kispárna, a kistakaró és a plüss is olyan jellegű tárgy, amit könnyen magukhoz szoríthatnak, magukhoz ölelhetnek, egy-egy sarkukat megfogva könnyen vihetik magukkal bárhova, továbbá ezek olyan anyagból készülnek, melyek puhák, kellemes a tapintásuk, és átveszik az otthon, a szülők illatát.

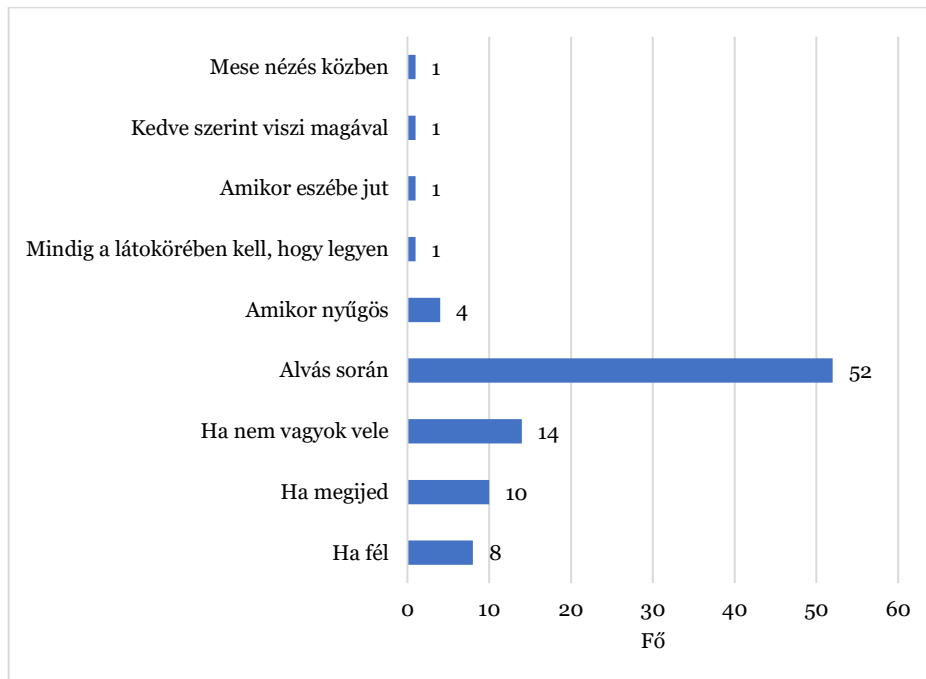
Az átmeneti tárgyak fajtái (N=57) (3. ábra)

Az átmeneti tárgyak olyan fontosak a gyermekek számára, hogy a legtöbb esetben el is nevezik azokat. A 3. ábrán látható volt, milyen tárgyak váltak átmeneti tárggyá a válaszadó szülők gyermekei számára, és ehhez kapcsolódott az a kérdésünk,

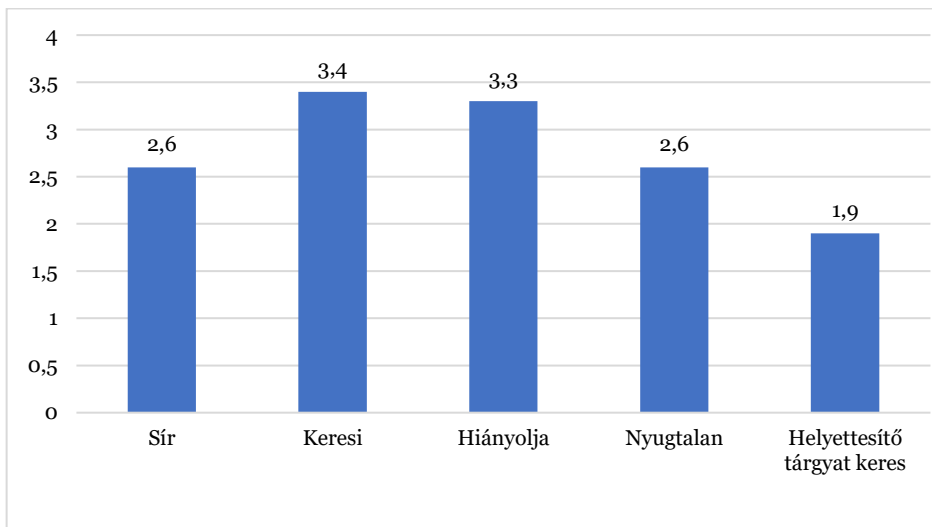
A szülőktől is megkérdeztük, hogy melyek azok a helyzetek, amikor a gyermek igényli az átmeneti tárgyat, s ez esetben engedjük a többszörös választás lehetőségét, így összesen 92 választ kaptunk. A 5. ábra jól szemlélteti, hogy milyen ki-magaslóan sokan választották az alvást (52 fő), mert majdnem minden olyan szülő, akinek a gyermeke rendelkezik átmeneti tárggyal, azt tapasztalta, hogy ekkor igényt tartanak a gyermekek a tárgyakra. 14 fő választotta azt, hogy a gyermeke akkor szereti magánál tartani a tárgyat, ha a szülők nincsenek vele. További két esetre érkezett nagyobb arányban válasz a maradék öthöz képest, akik közül az egyik lehetőség „ha megijed” (10 fő), a másik „ha fél” (8 fő) a gyermek. Ez a két érzelmi állapot összefügg egymással, így nem véletlen, hogy közel azonos mennyiségű válasz érkezett rájuk. Négy szülő tapasztalta azt, hogy gyermekük igényt tart az átmeneti tárgyára akkor, amikor nyugós, míg egy szülő gyermeke mesénézés közben is szereti, ha ott van mellette a tárgy. A válaszadók gyermekei közül van olyan, aki csak akkor tart igényt az átmeneti tárgyára, ha eszébe jut, míg egy gyermek esetében mindig a látókörében kell, hogy legyen a tárgya, illetve egy gyermek kedve szerint viszi magával.

Esetek, amelyekben a szülők szerint a gyermekek igénylik az átmeneti tárgyat (N=57) (5. ábra)

A 6. ábrán az látható, hogy milyen azoknak a gyermekeknek a reakciója, akiknek van átmeneti tárgya, annak hiányára. A szülők 1-től 4-ig terjedő Likert-skálán értékelhették a felsorolt eseteket, ahol az „1” a soha, a „4” pedig a mindig válaszlehetőséget jelöli. A kérdés arra irányult, hogy a megnevezett öt lehetőség mennyire

gyakran fordul elő, ha a gyermek hiányolja az átmeneti tárgyát. Az ábráról leolvasható, hogy négyhez közeli értéket nem kapott egyik lehetőség sem, a leggyakrabban előforduló lehetőség a „keresi” kategória, ami 3,4-es átlagot kapott. A tárgy hiányában sírás a válaszadók értékelése alapján előfordul, de ritkán (2,6), és ugyanilyen mértékű az is, hogy a gyermekben kialakul a nyugtalanság érzése annak következtében, ha nincs vele a tárgya. A válaszadók gyermekei körében a legritkábban az fordul elő, hogy a gyermek (akiknek van átmeneti tárgya) az eredeti átmeneti tárgy hiányában keres magának egy másik, úgynevezett helyettesítő tárgyat (1,9), amiből arra lehet következtetni, hogy az átmeneti tárgy nem csak egy „átlagos” tárgy, mert nem helyettesíthető egyszerűen egy másik tárggyal.

Reakció az átmeneti tárgy hiánya a szülők szerint (N=57) (6. ábra)

Összefoglalás

Kutatásunk célja az volt, hogy a bölcsődéskorú gyermekek életében szereplő átmeneti tárgyokban lévő lehetőségeket feltárjuk, amiben kikértük a csecsemő- és kisgyermeknevelők és szülők véleményét is. A vizsgált témával kapcsolatban három hipotézist állítottunk fel. Ezek közül az első hipotézisünk az volt, hogy a csecsemő- és kisgyermeknevelők, valamint a szülők véleménye szerint is a bölcsődei befogadás időszakában segítség lehet a gyermek átmeneti tárgya, ami igazolódott. Az egyéni véleményekben három szó szerepelt szinte minden válaszban: hasznos, fontos, biztonság, továbbá többen írták, hogy anyapótló, ami megkönnyíti a bölcsődei befogadás időszakát mind a gyermek, mind a csecsemő- és kisgyermeknevelők számára. A kutatásban résztvevő szülők válaszai alapján 52 gyermek vitte magával az átmeneti tárgyát a bölcsődébe a befogadási időszak során.

A második hipotézisünk szerint a gyermek életében előforduló szituációk közül az átmeneti tárgynak az alvás elősegítésében van a legnagyobb szerepe, ez

szintén igazolódott. A csecsemő- és kisgyermeknevelők az átmeneti tárgyak hasznosságának értékelése során átlagosan 3,8-as értékelést adtak az alvásra, de a további válaszokból kiderült, hogy a gyermekek körében is leginkább ekkor mutatkozik igény az átmeneti tárgyakra.

A harmadik hipotézis úgy szólt, hogy az átmeneti tárgy hiányával kapcsolatban a gyermekek leggyakoribb reakciója a sírás, ez cáfolódott, mert a szülők válasza alapján nem gyakori ez a reakció. A szülők egytől négyig terjedő Likert-skálán értékelhették a gyermek (akiknek volt átmeneti tárgya) átmeneti tárgy hiányával kapcsolatos, lehetséges viselkedéstípusát, amin a sírás átlagosan 2,6-os értékelést kapott. A szülők tapasztalatai alapján a gyermekek a tárgy hiányolása során leggyakrabban megkeresik azt, vagy a sírástól eltérő módon jelzik annak hiányát. A bölcsődében az is előfordul, hogy a gyermekek viszik a társuk után az átmeneti tárgyukat, amiből látszik, hogy tisztelik egymás tárgyait.

Összességben elmondható, hogy az átmeneti tárgy nagyon fontos a kisgyermek életében, ami kihatással van nemcsak a családi életre, de a csecsemő- és kisgyermeknevelők munkájára is. A gyermekek nagyon kötődnek az átmeneti tárgyukhoz, ami a bölcsődei életben segítségére lehet az ott dolgozóknak, mert sok esetben felhasználhatók a gyermek megnyugtására, így a befogadás időszakában is kiemelt jelentőséggel bírnak. A kutatás tanulságai alapján megállapítható, hogy a bölcsődei nevelés során szükséges alapozni az átmeneti tárgyra, mert a gyermekek számára megteremti az alapvető biztonságérzetet. A családi életben is jelentős szerepe van az átmeneti tárgynak, mert ha a szülők ki tudják használni a benne rejlő lehetőségeket, akkor könnyebb a gyermekek nevelése. Az átmeneti tárgyokról kevés szakirodalom áll rendelkezésre, melyek számát tanulmányunk is igyekszik bővíteni, mert gyakorlati szempontból is fontos, hogy az átmeneti tárgyakkal kapcsolatos kutatási eredmények többekhez is eljussanak, ezáltal elősegítve az amúgy sem zökkenőmentes bölcsődei befogadást. Másrésztől azért is fontos, mert a tanulmányunkban megjelenítésre kerülnek azok az eshetőségek, amikor az átmeneti tárgy segítőtárs lehet a konfliktusok, problémák megoldásában. Sokszor ezek az átmeneti tárgyak az óvodai életben is jelen vannak, így az ezekre való odafigyelés és cél érdekében történő használat nem elhanyagolható.

Irodalom

- BÁNKI Beáta–HEGEDŰS Roland: *Játék jelentősége: a tanulásban akadályozottakkal foglalkozó gyógypedagógusok és többségi pedagógusok játékhasználatát a tanítási órákon*. Különleges Bánásmód, 2021/3. 7–26.
[DOI: 10.18458/KB.2021.3.7](https://doi.org/10.18458/KB.2021.3.7)
- BOWLBY, John: *Attachment and Loss. Volume 1: Attachment*. Basic Books, New York, 1969.
- BŰKI Andrea: *Ölelj át! A kötődő nevelésről mindenkinek*. Aposztróf, Bp., 2010.
- HARLOW, Harry F.: *Love in Infant Monkeys*. Scientific American, 1959/6. 68–75.
- HERMANN Imre: *Az ember ősi ösztönei*. Magvető, Bp., 1984.
- JÁVORSZKY Edit: *Fejlődépszichológia*. Edutech Kiadó, Sopron, 2001.
- MÉREI Ferenc–V. BINÉT Ágnes: *Gyermeklélektan*. Medicina, Bp., 2006.
- NYITRAI Erika: *Az érintés hatalma*. Kulcslyuk, Bp., 2011.
- PUNGORNÉ GREBENÁR Katalin: *A bölcsődébe járó kisgyermek átmeneti tárgyai*. Új Pedagógiai Szemle, 2013/11–12. 40–48.
- RANSCHBURG Jenő: *Szeretet, erkölcs, autonómia*. Gondolat, Bp., 1984.
- SPOCK, Benjamin–PARKER, Steven J. *Spock doktor csecsemő- és gyermekgondozása*. Medicina, Bp., 2007.
- WILLIAMS, Margery: *A bársony nyuszi, avagy a játékok életre kelnek*. Cerabella, Bp., 2012.
- WINNICOTT, Donald W.: *Játszás és valóság*. Animula Egyesület, Bp., 1999.
- ZSUBRITS Attila–VALKÓ Anna–HORVÁTH Krisztina–FEHÉR Annamária: *A gyermekek játékokhoz fűződő érzelmi kapcsolata*. Képzés és Gyakorlat, 2015/3–4. 43–59. [DOI: 10.17165/TP.2015.3-4.3](https://doi.org/10.17165/TP.2015.3-4.3)

Dokumentumok

- A Bölcsődei Nevelés-Gondozás Országos Alapprogramja* (2017). <https://magyarbolcsodek.hu/hu/letoltesek/htmls/4339/>
- Bölcsődei adaptáció. In: *Előadások – Közlemények – Dokumentumok. Módszertani levelek, irányelvek*. Bölcsődék Országos Módszertani Intézete, Gyál, é. n. 3–8. http://magyarbolcsodek.hu/files/shares/Az_adaptacio.pdf

Abstract

Die Übergangsobjekte haben im Leben der Kleinkinder große Bedeutung, trotzdem wissen wir anhand der Fachliteratur nur wenig über die Rolle dieses Objekts in der Kleinkindheit. Aber das Übergangsobjekt gibt Sicherheit dem Kleinkind, und man kann das ausnutzend die Adaptation in der Kinderkrippe fördern. In unserer Untersuchung haben wir Eltern, beziehungsweise Erzieherinnen in Kinderkrippen mit Fragebogenmethode über den Übergangsobjekte befragt: wann, in welchen Situationen helfen diese Objekte den Kleinkindern nach ihren Erfahrungen. Nach unseren Ergebnissen kann man sagen, dass die Übergangsobjekte – anhand der befragten Erzieherinnen – ausgesetzte Bedeutung bei der Kinderkrippenaufnahme, beziehungsweise beim Einschlafen haben. Fast alle Kinder der Antwort gegebenen Eltern haben ein Übergangsobjekt mit eigenem Namen. In den meisten Fällen kommt irgendein weiches Objekt kommt, und nach der Meinung der Eltern, es hat die größte Rolle beim Einschlafen im Leben ihres Kindes.